

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

BITKA ZA JUŽNU PRUGU

BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

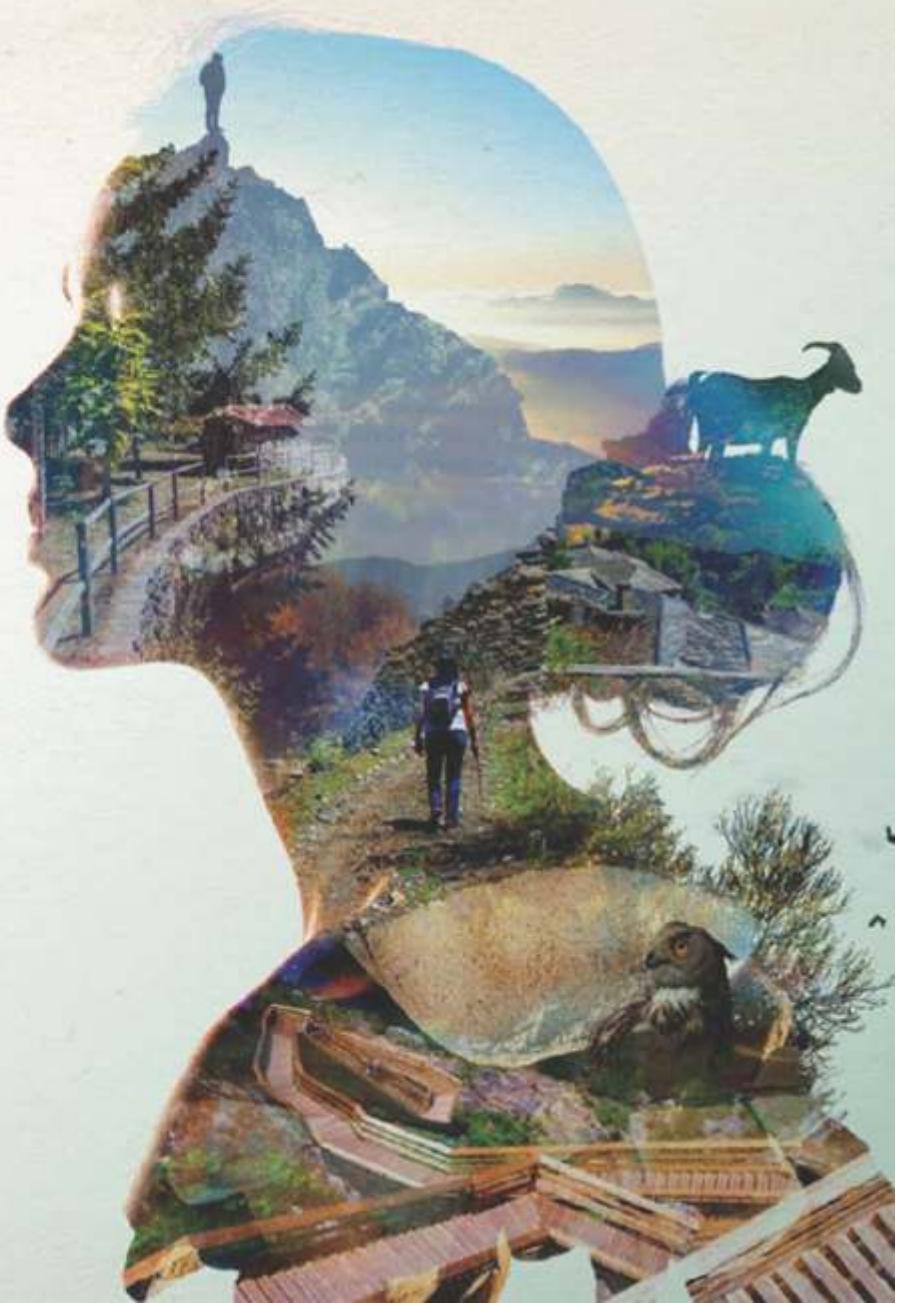
Pozivamo Vas da zajedno započnemo transformaciju upravljača zaštićenih područja, kako bi se njihove aktivnosti usmerile na očuvanje prirode i održivi razvoj. Želimo upravu u parkovima prirode koja poštuje lokalne zajednice i koja im obezbeđuje održivu budućnost, zelena radna mesta i druge koristi koje mogu doneti zaštićena prirodna dobra.

INFORMATOR KAMPANJE 1

Koncept upravljanja prirodnim dobrima u Srbiji je u osnovi pogrešan i dovodi do konflikta održivog korišćenja zaštićenih područja i ostvarivanja ekonomskih interesa upravljača. Na taj način, socioekonomski razvoj zaštićenog područja se potpuno ostvaruje bez učešća lokalne zajednice, koja time ne učestvuje ni u ostvarivanju dela prihoda od resursa sa njihove teritorije. Osim lokalne zajednice, često su i lokalni investitori zanemareni, a na područje prirodnog dobra se uvode investitori koji nemaju pozitivan odnos prema datoj prirodi i stanovništvu. Kapaciteti upravljača su ograničeni i dominantno šumarske profesije. Nedostatak eksperata za zaštitu prirode, ruralni razvoj, društvene nauke, edukaciju, interpretaciju prirode i za turizam su očigledni.

Cilj informatora je da ukaže na potrebu decentralizacije modela upravljanja zaštićenim područjima, na nedostatak uključivanja lokalnih vlasti i lokalne zajednice u upravljanje i održivo korišćenje lokalnih resursa.

U prvom broju informatora upoznaćemo Vas sa osnovnim postavkama politike zaštite prirode i nekim problemima u upravljanju zaštićenim prirodnim dobrima.

KONCEPT UPRAVLJANJA PRIRODnim DOBRIMA

Uspostavljanje zaštićenih područja predstavlja jedan od najefikasnijih i najstarijih načina zaštite predela u kojima je priroda ostala sačuvana. Prema definiciji svetske unije za zaštitu prirode (IUCN), zaštićeno područje predstavlja geografski jasno definisan i određen prostor, kojim se upravlja putem pravnih i drugih mehanizama radi postizanja dugoročne zaštite prirode i sa njom povezanih ekosistemskih usluga i kulturnih vrednosti.

Nakon osnivanja prvog nacionalnog parka Jelouston 1872. godine u SAD, koncept zaštićenih područja proširo se i u svetu. Prema najnovijoj listi Ujedinjenih nacija iz 2014. godine danas u svetu postoji 209 429 zaštićenih područja, koja pokrivaju ukupnu površinu od 32 868 673 km², što je oblast veća od afričkog kontinenta. Ukupno je zaštićeno 3,41% svetskog mora i 14% kopnenih površina planete.

Područja Emerald mreže u Srbiji

Evropske države koje se nalaze u procesu pridruživanja EU imaju obavezu da primenjujući međunarodne konvencije i direktive, izrade i realizuju projekat Emerald. Emerald mreža (srp. Smaragdna mreža) zasniva se na sličnim principima kao i mreža Natura 2000, i formalno se tretira kao priprema za implementaciju Direktiva o staništima. Cilj Emerald projekta je uspostavljanje ekološke mreže sastavljene od područja od posebne važnosti za zaštitu prirode (Areas of Special Conservation Interest – ASCI), odnosno prostih celina i staništa koje su od naročitog nacionalnog i međunarodnog značaja sa aspekta očuvanja biološke raznovrsnosti. Kako su sve države kandidati za EU u obavezi da predaju popis predloženih područja za ekološku mrežu Natura 2000 sa odgovarajućom bazom podataka, Emerald projekat predstavlja direktni doprinos za ostvarenje ovog cilja.

Veliki broj prirodnih područja danas su često izolovana ostrva različite veličine, razmeštena unutar izmenjenih predela uključujući poljoprivredne površine, naselja, saobraćajnu i energetsku infrastrukturu. Ovi delovi prirodnih staništa često nisu dovoljno veliki kako bi omogućili ostanak vijabilnih populacija, a stepen izolacije među fragmentima je takav da je protok gena među populacijama sveden na minimum ili potpuno onemogućen, što umanjuje njihovu sposobnost da se prilagode na novonastale uslove u okruženju i da opstanu.

Rešavanje ovog problema svodi se na stvaranje koncepta ekoloških mreža koje obuhvataju veći broj različitih i fragmentisanih staništa radi unapređivanja razmene gena između populacija, omogućavanja migracija i širenja vrsta.

Pan-evropskom ekološkom mrezom treba da budu obuhvaćena sva zaštićena područja od nacionalnog i međunarodnog značaja, sva područja izdvojena u projektima Natura 2000 i Emerald, sva Ramarska područja, Međunarodno značajna biljna područja (IPA), Međunarodno značajna područja za ptice (IBA), odabrana područja za dnevne leptire (PBA), staništa retkih i ugroženih vrsta od nacionalnog i međunarodnog značaja, prirodna ili poluprirodna staništa koja se nalaze unutar veštačkih ekosistema (prevashodno velikih poljoprivrednih površina), kao i pogranična područja koja omogućuju povezivanje sa ekološkom mrežom susednih država. Delovi ekološke mreže sastoje se od tri funkcionalne celine - centralne zone, koridora i zaštitne (bafer) zone.

Primer Francuske je najbolji primer dobre prakse EU u upravljanju zaštićenim prirodnim dobrima.

Društvo za zaštitu životne sredine „Stara planina“ zalaže se za primenu francuskog modela uprave i u našim zaštićenim prirodnim dobrima.

Pozivamo Vas da se i Vi uključite u našu bitku za promenu modela uprave.

Pratite naše aktivnosti na fejsbuk stranici.

BITKA ZA JUŽNU PRUGU – BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

BITKA ZA JUŽNU PRUGU

BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

Pozivamo Vas da zajedno započnemo transformaciju upravljača zaštićenih područja, kako bi se njihove aktivnosti usmerile na očuvanje prirode i održivi razvoj. Želimo upravu u parkovima prirode koja poštuje lokalne zajednice i koja im obezbeđuje održivu budućnost, zelena radna mesta i druge koristi koje mogu doneti zaštićena prirodna dobra.

Centralne zone ekološke mreže imaju primarnu ulogu u zaštiti biološke raznovrsnosti. One obuhvataju područja koja su zaštićena nacionalnim zakonima, područja koja su međunarodno značajna i koja predstavljaju deo mreže Natura 2000 i Emerald, kao i staništa važna za očuvanje ugroženih vrsta, a nalaze se unutar antropogeno izmenjenih područja.

Koridori su područja koja predstavljaju sponu između dve ili više centralnih zona. Ulogu koridora mogu preuzeti postojeći prirodni ili poluprirodni ekosistemi koji simuliraju uslove prirodnih. Osnovni cilj uspostavljanja koridora je omogućavanje fizičke komunikacije između populacija određenih vrsta koje se nalaze u centralnim zonama, a koje su fizički razdvojene antropogeno izmenjenim površinama. Dakle, koridori su svojevrsni genetički mostovi između prirodnih populacija koje su razdvojene antropogeno izmenjenim predelima. Uspostavljanje koridora je od naročitog značaja za migratorne vrste.

Zaštitne (bafer) zone u okviru ekološke mreže predstavljaju neku vrstu izolacionih zona koje se nalaze oko centralnih zona. Njihova uloga je smanjenje direktnih negativnih antropogenih uticaja na centralne zone. Potencijalni negativni uticaji na centralna područja mogu biti raznovrsna zagađenja vode, vazduha i zemljišta, kao i drugi negativni uticaji čoveka.

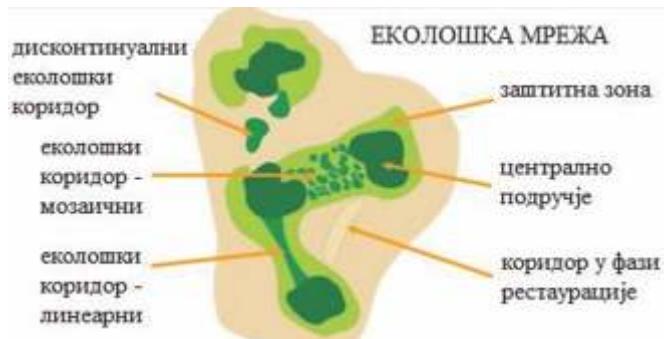
Pored ove tri zone, moguće je uspostaviti i periferne zone održivog korišćenja u kojima se nastavlja intenzivnija upotreba zemljišta i resursa, ali na kojima se morau obezbeđivati ekonomski usluge.

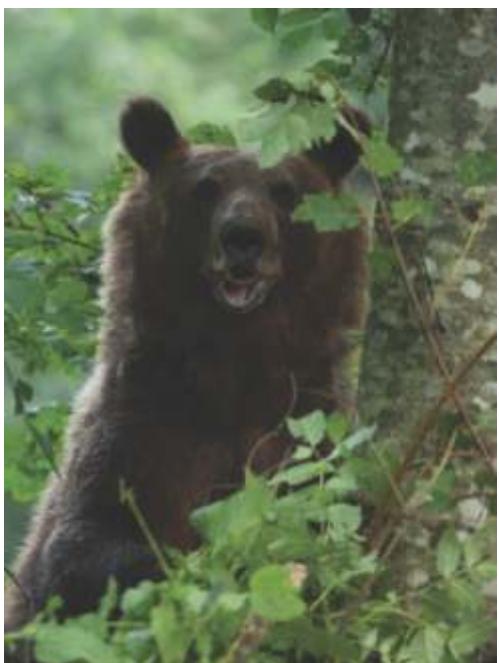
Uspostavljanjem Pan-evropske ekološke mreže teži se:

- Očuvanju karakteristika prirodnih i poluprirodnih ekosistema,
- Očuvanju populacija različitih vrsta od evropskog značaja,
- Održavanju političkih procesa od kojih zavise ovi ekosistemi i vrste i
- Obnovi prirodnih ekosistema i procesa.

Koordinatori projekta Pan-evropska ekološka mreža su Ekomska komisija za Evropu (UN/ECE) i Svetska unija za zaštitu prirode (IUCN).

Uspostavljanje ekološke mreže u Srbiji je u začetku, A njeno funkcionisanje u budućnosti će značajno zavisiti angažovanosti upravljača zaštićenih područja, kao i od svih ostalih subjekata zaštite prirode.

Priroda i turizam

Priroda, visok biodiverzitet i bogati prirodni resursi prepoznati su kao prednost za razvoj turizma u Srbiji. Mnoge od najvažnijih turističkih destinacija jesu zaštićena područja: Kopaonik, Tara, Đerdap, Stara planina.

Ne postoji, međutim, sveobuhvatno razumevanje potencijala i specifičnosti upravljanja zaštićenim područjima. U zvaničnoj politici i dalje preovladava podsticanje razvoja masovnog turizma i infrastrukture u zaštićenim područjima. Na primer, Kopaonik se vec godinama intenzivno razvija kao skijaški centar, uprkos činjenici da je to jedan od centra biodiverziteta, područje velikih i očuvanih šumskih ekosistema i nacionalni park od 1981g.

Danas, kao posledica takvog pristupa, NP Kopaonik poseduje oko 5.400 kreveta, dok na godišnjem nivou ostvari oko 490.000 noćenja. Masovni turizam se ne bazira na prirodnim vrednostima nego, pre svega, na iskoriščavanju Kopaonika kao skijaškog centra. Uprava zaštićenog područja, kao i lokalne zainteresovane strane, nisu adekvatno uključene u planiranje i upravljanje procesima koji su u vezi za skijaškim turizmom.

Slična situacija je i u Parkovima prirode a pre svega na Staroj planinini gde je pored nerealnih i megalomanskih planova u vezi ski turizma aktuelna i pojava masovnog planiranja i projektovanja tzv. malih hidro elektrana(MHE).

„Ako se na reci/slizu vec nalazi jedna ili više hidroelektrana ili se planira više od jedne hidroelektrane. Treba odbaciti sve planirane nove hidroelektrane unutar zašticenih područja i područja ekološke mreže te ih izbrisati iz prostornoplanskih i drugih razvojnih dokumenata i strategija. Upravljanju i zaštiti reka treba pristupiti integralno i strateški, uzimajući u obzir višestruke namene korišćenja, zaštitu ovih vrednih ekosistema i biodiverzitet kao i ublažavanje klimatskih promjena. Korištenje energetskog potencijala reka samo je jedan aspekt upravljanja i korištenja, a svakako on ne sme ugroziti ostale usluge i koristi rečnih ekosistema.“ (Preporuke evropskih ekoloških organizacija)

Primer Francuske je najbolji primer dobre prakse EU u upravljanju zaštićenim prirodnim dobrima.

Društvo za zaštitu životne sredine „Stara planina“ zalaže se za primenu francuskog modela uprave i u našim zaštićenim prirodnim dobrima.

Pozivamo Vas da se i Vi uključite u našu bitku za promenu modela uprave.

Pratite naše aktivnosti na fejsbuk stranici.

BITKA ZA JUŽNU PRUGU – BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

BITKA ZA JUŽNU PRUGU

BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

Pozivamo Vas da zajedno započnemo transformaciju upravljača zaštićenih područja, kako bi se njihove aktivnosti usmerile na očuvanje prirode i održivi razvoj. Želimo upravu u parkovima prirode koja poštuje lokalne zajednice i koja im obezbeđuje održivu budućnost, zelena radna mesta i druge koristi koje mogu doneti zaštićena prirodna dobra.

Ukoliko nije adekvatno planiran i organizovan, turizam može da postane velika pretnja zaštiti prirode. Prema tome, potrebno je pazljivo pratiti uticaj turizma na vrednost zasticenih područja. Jedan od efikasnih mehanizama za ostvarivanje održivog turizma u zasticenim područjima jeste Evropska povelja za održivi turizam koju je razvila i koju podrzava EUROPAC federacija. Nacionalni park Fruska gora i SRP Gornje Podunavlje prva su zasticena područja u Srbiji koja su dobila tu povelju.

Turizam može biti podrška zaštiti prirodnih vrednosti samo ako lokalni stanovnici shvate značaj zaštićenog područja i žele da ga čuvaju. U suprotnom, pojedinačno i kumulativno dejstvo određenih aspekata turizma će uticati na pogoršanje stanja tih područja.

Ruralne zajednice najčešće shvataju prednosti ekoturizma kao alata za generisanje dohotka, ali im nedostaju neophodna sredstva i veštine za ostvarivanje uspeha. Koristi za lokalne zajednice mogu biti minimalne ukoliko se ne promoviše učešće zainteresovanih strana, uključujući obuku i zapošljavanje lokalnog stanovništva, korišćenje lokalnog smeštaja, hrane i prevoza, zanatskih predmeta i drugih lokalnih produkata, a najefikasnije rešenje je multipartnerstvo.

Mladi ljudi su posebno važna ciljna grupa u ovom pogledu, jer kvalitet turističkog proizvoda i razvoj održivog turizma treba da predstavljaju ulaganje u njihovu budućnost (CEC, 2003). Prihvatanje turizma od strane lokalnog stanovništva i učešće u projektima služi kao socijalni pokazatelj i određuje nivo njihovog zadovoljstva. Propust da se uključe lokalni ljudi može da dovede do sukoba ili konfrontacije unutar zajednica, a loša praksa upravljanja i zapošljavanja može naneti velike štete međuljudskim odnosima.

Priroda i obrazovanje za održivi razvoj

Priroda se ne uči (od - do u udžbeniku) ona se upoznaje, pa zbog toga, veliki značaj u obrazovanju imaju istraživanja, mali projekti, aktivnosti, pisani radovi i usmena prezentacija.

Novi koncept upravljanja zaštićenim područjima naglašava važnost podsticanja ekološke svesti, kako među posetiocima tako i među lokalnim stanovništvom. Pored toga, obrazovanje se koristi kao sredstvo u upravljanju zaštićenim područjem sa ciljem smanjivanja negativnih uticaja i iskorišćavanja prirodnih resursa (lov, ribolov, seča šuma, sakupljanje plodova).

Obrazovanje u zaštićenim područjima još nije na ozbiljan način razmatrano, niti diskutovano među donosiocima odluka i onih koji direktno učestvuju u upravljanju zaštićenim područjima u Srbiji. Pojedini upravljači zaštićenih područja razvijaju i sprovode određene obrazovne aktivnosti, ali se to uglavnom radi bez strateškog pristupa i dugoročnog planiranja. Na zvaničnom nivou obrazovanje jeste prepoznato kao bitno za upravljanje zaštićenim područjem, ali i pored toga skoro u svim zaštićenim područjima ono nije sistematski podržano finansijskim i ljudskim kapacitetima.

Odličan primer je vizitorski centar na izletištu Vrelo. Uprava Parka prirode Stara planina koristi centar uglavnom samo za svoje potrebe u vezi uzgoja i korišćenja šuma a ne za potrebe obrazovanja gostiju i prezentacije vrednosti Parka prirode i ako je Uredbom o proglašenju Parka propisana i ova obaveza.

Primer Francuske je najbolji primer dobre prakse EU u upravljanju zaštićenim prirodnim dobrima.

Društvo za zaštitu životne sredine „Stara planina“ zalaže se za primenu francuskog modela uprave i u našim zaštićenim prirodnim dobrima.

Pozivamo Vas da se i Vi uključite u našu bitku za promenu modela uprave.

Pratite naše aktivnosti na fejsbuk stranici.

BITKA ZA JUŽNU PRUGU – BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

BITKA ZA JUŽNU PRUGU BITKA ZA PRIRODU I ODRŽIVI RAZVOJ

Pozivamo Vas da zajedno započnemo transformaciju upravljača zaštićenih područja, kako bi se njihove aktivnosti usmerile na očuvanje prirode i održivi razvoj. Želimo upravu u parkovima prirode koja poštuje lokalne zajednice i koja im obezbeđuje održivu budućnost, zelena radna mesta i druge koristi koje mogu doneti zaštićena prirodna dobra.

Neka od zaštićenih područja predstavljaju tradicionalne destinacije školskih ekskurzija, pre svih NP Tara i NP Đerdap, PP Zlatibor, PP Carska bara i dr. Stotine školske dece iz svih krajeva Srbije posećuje zaštićena područja. Zbog izostanka dobre saradnje sa turističkim agencijama i usled nepostojanja razvijenih edukativnih programa većina dece napušta te parkove bez ili sa malim nivoom stečenog znanja i osnovnih informacija o zaštićenim područjima i njihovim prirodnim ili kulturnim vrednostima.

Većina upravljača zaštićenih područja nije razvila odgovarajuće kapacitete za upravljanje školskim posetama, te ih, shodno tome, ne koriste u punoj meri kao mogućnost za promociju i bolje upravljanje zaštićenim područjima.

Za potrebe informatora korišćeni su materijali ekološkog društva "Endemit", Svetske organizacije za prirodu (WWF) i Europark federacije.

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

Publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“ koji NKD i Društvo "Stara planina" realizuju u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske.

Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

Izdavač:
Društvo za zaštitu životne sredine „Stara Planina“
Midžorska 31 · Pirot · Srbija

Urednik informatora:
Dragan Taškov · tel 060 0193967
e-mail: drustvostaraplanina@gmail.com

Štampa: Grafički studio SPASIĆ d.o.o. Pirot

Tiraž: 300 primeraka